

София, 22 август, 2022 г.

Изх. № 3324/22.08.2022

ДО: Г-Н АТАНАС ПЕКАНОВ

**СЛУЖЕБЕН ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ ПО УПРАВЛЕНИЕ НА
ЕВРОПЕЙСКИТЕ СРЕДСТВА ДО:**

Г-Н РОСЕН ХРИСТОВ

СЛУЖЕБЕН МИНИСТЪР НА ЕНЕРГЕТИКАТА

ДО: Г-Н ИВАН ШИШКОВ

СЛУЖЕБЕН МИНИСТЪР НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

Относно: Обществена консултация на Териториални планове за справедлив преход

Уважаеми Господа,

От името на WWF България представяме нашата позиция, във връзка с предложените за обществена консултация проекти на Териториални планове за справедлив преход (ТПСП) с хоризонт до 2030 г., съгласно член 11 от Регламента за Фонда за справедлив преход (ФСР) (ЕС) 2021/1056. В настоящата позиция представяме обобщени коментари, както и някои конкретни предложения за подобрения за трите плана за областите Стара Загора, Кюстендил и Перник.

На първо място искаме да изразим нашата подкрепа за процеса на изготвяне на ТПСП, както и да споделим положителни впечатления от цялостния процес на изготвянето на ТПСП дотук, който бе изпълняван от 2 редовни и 2 служебни правителства, консултантът PwC, с подкрепа от Европейската комисия и представителството ѝ в България и с активното включване и участие на много заинтересовани страни на национално и регионално ниво, на ранен стадий на планиране. Надяваме се, че този прозрачен процес ще продължи и в заключителните етапи от приемането на ТПСП, както и в стадия на изпълнение на плановете и планирането на конкретните проекти, подкрепени от фонда.

Обръщаме внимание, че включването на гражданския сектор и постигането на консенсус и общо действие между различните заинтересовани страни, е от ключово значение за

постигане на успешен и наистина справедлив енергиен преход, който да изпълни целите за декарбонизация до 2030 и 2050 г., без да е в ущърб на хората във въглищните райони.

Напомняме също, че средствата по ФСП могат да бъдат отпуснати само срещу отговорно и ясно заявен политически ангажимент за реален енергиен преход, включващ поэтапното затваряне на въглищните мини и електроцентрали в България. Отказване или отлагане на този ангажимент, включително аргументирайки се с войната в Украйна и свързаната с нея енергийна криза, би поставило работниците във въглищната индустрия и жителите на въглищните райони в много по-тежка ситуация, тъй като ще доведе до хаотично бъдещо затваряне и пропуснати възможности за ускорен енергиен преход, предоставени от ФСП.

Предлагаме на Вашето внимание следните общи препоръки, свързани с финализирането на процеса по изготвяне на ТПСП и стартирането на изпълнението на трите плана, както и конкретни забележки и препоръки, свързани с предложените текстове на трите ТПСП.

Общи препоръки и области за подобрене

1. Препоръчваме продължаването на прозрачния процес на обществено обсъждане и консултации на финалния вариант на ТПСП след получаване на окончателните коментари от заинтересованите страни и Европейската комисия. Публичното оповестяване на основните забележки на Европейската комисия, добра практика при разработването на ПВУ, Оперативните програми и Стратегическия план по ОСП, спомага за генериране на прозрачност и доверие на заинтересованите страни, както и за създаването на мотивирани и конструктивни предложения за подобряване на стратегическите документи и подкрепяните проекти. В случая с ТПСП имаме добър старт и с посещението на Еврокомисаря по сближаване и реформи Елиза Ферейра и срещите ѝ със заинтересованите страни в България.
2. Нужно е ТПСП да отчетат нуждите за ускоряване и стратегическо внедряване на безвъглеродна енергия във въглищните райони, както от страна на бизнеса и за целите на индустриалните зони и новоизграждащите се предприятия, така и за адресиране на проблема на енергийната бедност. Обръщаме внимание, че е много важно освен да се премине към заместване на въглищните електроенергийни мощности с мощности и проекти за генериране и съхранение, базирани на екологично устойчиви ВЕИ (изключващи изкопаем газ, отпадъци и горска биомаса), така и да се адресира проблема с отоплението на домакинствата в Перник и Гълъбово. Подобряването на енергийната ефективност на сградите, дълбоко саниране, инсталиране на термопомпи и насърчаване на енергийни общности, базирани на възобновяема енергия биха били стъпки в правилната посока и може да се подкрепят с европейски и национални средства и да се интегрират и с мерките по бъдещия Социален климатичен план на Европейската зелена сделка.

Енергийният преход трябва да обхване и цялостна реформа на енергийните помощи, които да стимулират домакинствата за дълбоко саниране на еднофамилни и многофамилни сгради, електрификация на отоплението и поетапно елиминиране на нуждата от помощи на твърди горива - въглища и дърва за огрев.

3. Създаването на Областни комисии за справедлив преход (ОКСП) за Югоизточния и Югозападния регион като регионален механизъм за партньорство е положителна стъпка в прилагането на подхода „отдолу-нагоре“ и в усилията за по-пълноценно ангажиране на местните заинтересовани страни. Необходими са обаче ясни и прозрачни критерии: (1) за избор на членовете на ОКСП с представителство на всички заинтересовани страни, (2) за целесъобразност на решенията на ОКСП в съзвучие с целите за декарбонизация и (3) за прозрачност и отчетност пред обществеността с публично достъпни протоколи от заседания. В името на принципа на партньорство двете ОКСП следва да получат съществена роля в процесите на избор и подготовка на проектите за финансиране по ФСП, докладите и анализите за постигането на ФСП и техните становища да имат пропорционална тежест. Важно е да се избягват предпоставките за конфликти на интереси с ОКСП, по отношение на избора на бенефициентите, получаващи средства по ФСП. **Съществена е необходимостта от обвързване на решенията на ОКСП с целите за декарбонизация - най-вече с нуждата от затваряне на въглищните мощности, и заместването им с местно производство и съхранение на електрическа и топлинна енергия, основано на ВЕИ, а не с обосновка на допълнително и ненужно удължаване на работата на въглищните мощности.**
4. Осъвременяване на философията и методологията на интервенциите, свързани с преквалификация, като те трябва да се насочват приоритетно към развиването на професионални умения и компетенции, свързани с възобновяемата енергия, иновациите, и кръговата икономика, като така се запази характерът на заетостта в енергийната сфера. Трябва са се подпомогнат целево навлизащите инвеститори и проекти, а в същото време се отвори възможност за развитие на микро, малък и среден бизнес от самите работници. В тази връзка, препоръчваме разработване на схеми за финансово компенсиране на заетите, които ги насърчават да инвестират средствата и развиват свои дейности, включително нови микропредприятия във веригата за добавена стойност на зелената енергия. Важно е да бъде подкрепено развитието на социален капитал, кооперирането и сдружаването за създаването на повече малки предприятия, които да подкрепят икономическата и финансова база, особено в малките общини като Бобов дол, които не очакват пристигането на големи инвеститори, а трябва до голяма степен да разчитат на получените средства и местното предприемачество.

5. Рекултивацията на нарушените терени следва да бъде извършвана, в съответствие с най-високите стандарти и добри практики за техническа и биологична рекултивация, и при отчитане за необходимостта за цялостното възстановяване на пострадалите екосистеми и ландшафти във въглищните райони. Препоръчваме да се направи спешна инвентаризация и да се оповести публично актуална информация за наличните за рекултивация средства, в рамките на съответните фондове на частните и държавни предприятия. На база на тази информация и обективна и публична оценка за нуждата на допълнителна подкрепа с национални и европейски средства, да се идентифицират приоритетни интервенции, на база на екологични критерии и следвайки принципа за ненанасяне на значими вреди (DNSH) от всички заместващи промишлени дейности. При установяване на сериозен риск за несъбиране на необходимите средства за рекултивация, препоръчваме този проблем да бъде обсъден в консултация със заинтересованите страни, включително Министерство на околната среда и водите, научни експерти и природозащитни организации, за да бъдат набелязани адекватни планове и мерки за екологичното възстановяване, които да бъдат подкрепени с нужните средства.
6. Препоръчваме да се прилагат базирани на природата решения, така че да се максимизират екосистемните ползи от възстановените ландшафти, включително задържане на води, поглъщане на въглерод, регулиране на микроклимата и други. От особено значение са екосистемните услуги, свързани с осигуряването и пречистването на води за питейни и икономически цели, както и за поддържането на екосистемните функции, поради историческите проблеми със замърсяването на повърхностни и подземни водни тела в минните райони, както и трайната тенденция към засушаване. Засаждането и поддържането на крайречни гори е подобно работещо решение.
7. Разработване и провеждане на ефективна обществена информационна кампания във всеки от въглищните райони, както и на национално ниво, използвайки всички налични комуникационни канали, която да разясни нуждата и философията на справедливия енергиен преход, възможностите, предоставяни от Фонда за справедлив преход и стъпки, които заинтересованите страни - работещи в минната индустрия, малък и среден бизнес и граждани могат да предприемат, за да се възползват в максимална степен от тези възможности и да превърнат ТПСР и подкрепените проекти и дейности в ефективен двигател на местната икономика, социално и човешко развитие във въглищните райони. Тази кампания трябва да се координира, както на регионално, така и на национално ниво, финансирането и да се осигури по линия на наличните европейски средства за техническа помощ, а изпълнението ѝ да се следи в рамките на нарочната Комисия за енергиен преход, създадена към Консултативния съвет за Европейската зелена сделка (КЕЗС).

Препоръки за добавки и корекции в предложените за обсъждане работни версии:

Препоръчваме да се подобри форматът на документите, за по-лесен прочит и откриване на съответните раздели и точки.

Препоръчваме следните препоръки за идентичните/сходни текстове в трите плана:

- т. 2.4, Стълб 1, подточка 1 **“Рекултивация на минните терени”** - препоръчваме в първия параграф да залегнат конкретни формулировки препоръката ни от т.5 на настоящото писмо по-горе, по отношение на **инвентаризацията на наличните средства за рекултивация**. Препоръчваме във втория параграф да се добави алтернативна опция за природо-базирани решения **“..като например развитие на индустриални зони, изграждане на ВЕИ мощности, природо-базирани решения, възстановяващи водни и горски екосистеми, и практики за устойчиво използване на земеделските земи.”**
- т. 2.4, Стълб 1, подточка 1 да се добави **“зелен”** към водород, тъй като следва водородът да се произвежда от ВЕИ енергия, а не от изкопаем газ.
- т. 2.4, Стълб 2, подточка 8 - да се уточни как центровете ще работят с различните групи - работници от централи, уязвими общности и младежи, като се добавят дейности, реално развиващи социален капитал и стопанска инициатива.
- т. 3.1 - да се съобразят препоръките в т.3 от настоящото писмо, относно ОКСП и т.7 за КСЕЗС, като би следвало КСЕЗС да бъде включен и в Матрицата за прилагане на ТПСП, в допълнение на Комитета за наблюдение на ПРР 2021-2027.
- т. 3.1 към **„ангажиране на младежите“** да се добави **„развиване на бизнес и социално предприемачество“**, като изключително важен аспект за създаване на социален капитал в региона.

Проект за Териториален план за справедлив преход за регион Кюстендил:

- т.1.2 стр.7 **“- Рекултивирани терени биха били подходящо място за алтернативни инвестиции, например фотоволтаици или кафяви площи, а не за земеделски площи/земя”. Да се добави “природо-базирани решения за възстановяване на екосистемите и адаптация към климатичните промени”**
- **В същата точка, по отношение на ТЕЦ “Бобов дол” трябва да се определи конкретна и реалистична дата за спиране на възлищните мощности.**

Проект за Териториален план за справедлив преход за регион Перник:

- т.1.2 стр.7 - по отношение на ТЕЦ “Република” трябва да се определи конкретна и реалистична дата за спиране на въглищните мощности, както и да се прецизира нуждата от топлинна енергия за централно отопление на гр. Перник – след като се вземат предвид възможностите за енергийно саниране, инсталиране на термопомпи, локални ВЕИ и енергийни кооперативи, и др.
- т. 2.4, стр.16-17, Стълб 1, подточка 4 и 5 - да се прецизира нуждата от зелен водород в металургията, като е възможно да се развие и алтернатива за електрификация на част от металургичните производства, на база на иновативни технологии.

Проект за Териториален план за справедлив преход за регион Стара Загора

- т.1.2 стр.7 – препоръчваме да се уточнят причините, свързани със структурата или замърсителите на почвите, които правят територията на мините негодни за земеделие, както и дали е възможно да се прилагат различни природо-базирани решения върху тези територии и водните обекти там.
- т.1.2 стр.7 – *„Енергийният комплекс "Марица Изток" ще се нуждае от промишлена реконструкция и технологично преминаване към други енергийни източници.“* да се замени с **„възобновяеми енергийни източници“**
- в същата т. 1.2 да се уточни и капацитетът за съхранение на електрическа енергия, с оглед на схемата за подпомагане на производство на батерии и Схемата за подпомагане на фотоволтаични паркове със съхранение на енергия, по Стълб 1.
- На стр. 11 е добре да се коментира и хроничния проблем със замърсяването и наказателните процедури за това, особено по отношение на ТЕЦ „Брикел“.
- На стр. 12, в текста: *„За област Стара Загора като референтни точки са взети две конкретни години - 2026 г. (намаляване на емисиите от въглищните ТЕЦ)“* остава неясно как спиране на мощности или ограничаване на производството ще доведе до това намаление, спрямо текста: *„2038 г. (най-късната планирана дата за приключване на поэтапното извеждане от експлоатация)“*, съдържащ конкретен ангажимент. Считаме, че е необходимо да се спомене ясен и конкретен ангажимент за намаление на емисиите и свързаните с него ограничителни мерки.
- т. 2.4, Стълб 1, подточка 1 **“Рекултивация на минните терени”** – от изключително значение е да се спази препоръката ни от т.5 като се направи **инвентаризация на наличните средства за рекултивация**, и се идентифицират източници на средствата и *„подпомагщото финансиране“* за новосформираното Държавно предприятие, с оглед на констатацията, че *„наличните планове за рекултивация на въглищни мини не отразяват нуждите на новопланираните индустриални приложения.“* Да се прецизира *„устойчивото.. използване за земеделие“*, с оглед на констатацията в т.1.2, че такава не е подходящо, както и да се коментира детайлно възможността за прилагане на природо-базирани решения.

Оставаме в готовност да продължим да подкрепяме прозрачния процес на мониторинг на разработването и изпълнението на ТПСП, като препоръчваме информация за напредъка, получените становища, включително и от Европейската комисия, и направените промени, да се оповестява по време на срещите на Комисията за енергиен преход към КСЕЗС.

Лице за контакт: Апостол Дянков, Ръководител на програма „Климат и Енергия“, WWF България, тел. +359 886 745 777, ел.поща: adyankov@wwf.bg.

С уважение:

Веселина Кавръкова

Изпълнителен директор

WWF България

